

**ВПЛИВ СТРЕСУ ТА ВИГОРАННЯ НА ЕКОНОМІЧНУ ПОВЕДІНКУ СТУДЕНТІВ
ПІД ЧАС ВІЙНИ**

Сучасні умови навчання студентів в Україні в умовах війни характеризуються критичним впливом стресових факторів, хронічних перевантажень, втоми та вигорання, які спричиняють тривожність, психологічні розлади та соматичні захворювання. Дослідження вказують на те, що студентський вік має вирішальне значення з точки зору виникнення психічних захворювань. Виникнення психічних розладів часто відбувається в студентські роки (18-24 роки) – вражає не менше 10% цієї популяції, причому 75% психічних розладів починаються у віці до 24 років. Ці психічні розлади можуть мати виражений негативний вплив на освіту, соціальне життя та професійну траєкторію молодих людей, потенційно призводячи до інвалідності та, у важких випадках, до втрати життя. Тому профілактика психологічних проблем серед студентів ЗВО може значно підвищити якість освіти. Наше дослідження демонструє, що фактори стресу та емоційного вигорання суттєво впливають на якість освіти, економічну поведінку здобувачів освіти та прийняття рішень, що зумовлює необхідність формування системи психосоціальної підтримки як для студентів, так і для викладачів закладів вищої освіти.

Оцінка впливу стресу та вигорання на економічну поведінку та прийняття рішень студентами під час війни є частиною дослідження, проведеного в Україні в період з жовтня по грудень 2023 року в умовах конфлікту, що триває. У дослідженні взяли участь 216 студентів із закладів вищої освіти, які здобувають освіту в Україні офлайн або в гібридному форматі.

У гіпотезі дослідження було висунуто значний вплив стресу та професійного вигорання на українських студентів, які здобувають інженерну освіту в умовах війни, а також вплив цих факторів на економічну поведінку та прийняття рішень. Метою дослідження є створення системи психосоціального супроводу студентів у закладах вищої освіти.

Дослідження факторів стресу та вигорання та їх впливу на економічну поведінку студентів під час війни проводилося протягом 2023 р. Вибірка дослідження включала 214 осіб віком від 18 до 49 років і старше. У дослідженні також вивчався вплив таких факторів, як вік, рівень освіти, дохід, залишковий дохід. Переважаючий вік учасників опитування (78,2%) – 18-24 роки; 7,9% – "49 і більше"; 2,3% – 25-30 років; 1,9% – 31-36; 4,2% – 37-42; 5,6% – 43-38 років. Для вимірювання рівня стресу студентів використано методику "Діагностика рівня емоційного вигорання" (В. Бойко, 1999 [2]). Результати діагностики факторів емоційного вигорання студентів наведені в табл. 1.

Як видно з даних табл. 1, більшість студентів демонструють різні стадії емоційного вигорання. Наприклад, 33,6% студентів мають сформовану стадію напруги; 38,3% мають фазу резистенції на етапі формування; а 32,2% мають сформовану стадію виснаження. Прояви емоційного вигорання, які спостерігаються у студентів, є наслідком тривалого стресу, складної ситуації в країні, невизначеності майбутнього в умовах війни. Результати тривалого стресу і вигорання негативно позначаються на економічній поведінці студентів та прийнятті рішень.

Таблиця 1

Діагностика рівня емоційного вигорання студентів (Джерело: власні дослідження)

Стадії емоційного вигорання	Несформована фаза		Фаза в стадії формування		Сформована фаза	
	№	%	№	%	№	%
Стадія напруги	88	41,1	44	20,6	72	33,6
Стадія опору	62	29	82	38,3	73	34,2
Стадія виснаження	64	29,9	88	41,1	69	32,2
Підсумок	214	100	214	100	214	100

Результати діагностики економічної поведінки учнів представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Результати діагностики економічної поведінки студентів (Джерело: власні дослідження)

Рівень вираженості ознаки	Рациональний розподіл коштів		Орієнтація на думку оточуючих		Гнучкість		Купівля як засіб отримання бажаного	
	№	%	№	%	№	%	№	%
Низький	48	22,4	65	30,4	24	11,2	48	22,4
Середній	135	63,1	140	65,4	135	63,1	123	57,5
Високий	31	14,5	9	4,2	55	25,7	43	20,1
Разом	214	100	214	100	214	100	214	100

За результатами вивчення економічної поведінки учнів можна зробити висновок, що більшість студентів демонструють середні рівні всіх аспектів економічної поведінки. Найвищий рівень гнучкості має 25,7% студентів, що свідчить про те, що студенти адаптивні у своїх економічних рішеннях, що може бути позитивною рисою в мінливому економічному середовищі.

З'ясовано, що прояви професійного вигорання впливають на економічну поведінку студентів, що в подальшому впливає на професійну траєкторію їх розвитку, життєвий вибір та рівень доходів:

виявлено позитивну кореляцію між стадіями професійного вигорання («Напруга», «Опір», «Виснаження») та використанням студентами непродуктивних патернів прийняття рішень: «Уникнення», «Прокрастинація», «Гіперпильність», що вказує на вплив емоційного вигорання у студентів на неконструктивні моделі економічної поведінки та прийняття рішень;

виявлено позитивну кореляцію між стадіями вигорання «Напруга» та «Опір» та аспектом економічної поведінки «Орієнтація на думку інших» ($r=0,27485$, $p=0,001$; $r=0,244854$, $p=0,05$ відповідно), що свідчить про те, що ефекти стресу, тривоги та вигорання знижують здатність студентів ухвалювати раціональні рішення та змушують їх покладатися на думку інших.

Список використаних джерел:

1. Мирошнік Н.В. Науковий підхід до професійного вигорання в управлінській діяльності керівника ЗНЗ. <http://eprints.zu.edu.ua/17466/1/Мирошник.pdf>

2. Савченко О.В., Хтей С. Методика діагностики аспектів споживацької поведінки студентів. Організаційна психологія. Економічна психологія. 2020. № 4(21). С. 96-109.